

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Mobilizace československé armády v září 1938

Anna Müllerová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor České dějiny

Bakalářská práce

Mobilizace československé armády v září 1938

Anna Müllerová

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013 .....

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Lukáši Novotnému Ph.D. za odborné vedení této práce.

Obsah

Úvod	1
1. Československá zahraniční politika před mobilizací v roce 1938	4
1.2. Vztahy s Německem před mobilizací v roce 1938	6
2. Vnitrostátní problémy s německou menšinou v Československu v roce 1938	10
3. Československá armáda od počátku roku 1938 až po mobilizaci v září 1938.....	17
3.1. Reorganizace československé armády	17
3.2. Mobilizace v září 1938.....	20
3.3. Pohraniční opevnění	25
3.4. Výzbroj mobilizované československé armády	28
3.5. Německý plán na dobytí Československa.....	30
4. Mnichovská dohoda a opuštění hranic	35
Závěr	39
Seznam použité literatury:	42
Resumé	44
Obrazová Příloha:	46

Úvod

Celková československá připravenost na neuskutečněnou válku v září roku 1938 je tématem, kterým se zabývá nejen mnoho historiků, ale i amatérských badatelů, jež se snaží srovnat německé a československé síly a dojít k výsledku, který by dal odpověď na otázku, zda by se Československo ubránilo německému útoku bez pomoci, nebo alespoň, jak dlouho by dokázalo vzdorovat. Tyto spekulace jsou založené jak na nepodpoře evropských zemí v tomto konfliktu, tak i na pomoci ze strany Francie, Ruska nebo obou zemí zároveň. Studium daného tématu má výhodu ve stále existujícím systému opevnění, které je možno navštívit, neboť vojenští nadšenci kupují tyto pevnosti u hranic a přebudovávají je na muzea, kde můžeme najít zbraně, výstroj a dobové vybavení. Je to činnost velmi zásadní, neboť tyto pevnosti, do kterých prvorepubliková vláda vložila značné množství peněz, by jinak ležely ladem. O oblíbenosti tématu svědčí i skutečnost, že se dá vyhledat mnoho materiálů se jím zabývajících, ač se nedá na všechny spoléhat, hlavně z důvodu zaujatosti ať českých či slovenských historiků. O popularitě tématu svědčí také knihy pojednávající o tom, jak se Československo v roce 1938 bránilo. Tato práce se ovšem nezabývá žádnou teorií, zda bylo Československo hájitelné nebo ne, nýbrž se snaží pouze shrnout informace, které k těmto spekulacím vedou, to znamená především zhodnotit průběh mobilizace československé armády a její početní stavy a výzbroj v září 1938, přičemž názor o jejích možnostech už je ponechán na samotném čtenáři.

Práce je rozdělena na čtyři kapitoly. V první kapitole nazvané *Československá zahraniční politika před mobilizací v roce 1938* jsou stručně popsány mezinárodní závazky a vztahy Československa s ostatními evropskými zeměmi, přičemž největší důraz je kladen na smlouvy uzavřené Československou vládou s dalšími státy, které by měly být v případě války využité. V podkapitole *Vztahy s Německem před mobilizací v roce 1938* se

text zaměřuje na poměry mezi Československem a Německem, popisujíc politické plány Hitlera ohledně Československa. K této části práce autorka nejvíce využila knihu *Československá zahraniční politika 1918–1938* od autorů Eduarda Kubů a Antonína Klimka. Kniha se věnuje československé politice od vzniku republiky až do vyhlášení protektorátu a jedná se o kvalitní shrnutí všech důležitých diplomatických událostí v rámci Československa. V kapitole číslo dvě s názvem *Vnitrostátní problémy s německou menšinou v Československu v roce 1938* se práce zaměřuje na stranu SdP a vzestup její moci. K tomuto tématu byla velmi přínosná kniha od Detlefa Brandese *Sudečtí Němci v krizovém roce 1938*. Publikace velmi dobře mapuje celkový obraz německé společnosti se zaměřením na německé strany, jejich politiku a postavení Němců v Československu. Hlavní částí práce je pak třetí kapitola, která je věnována mobilizované československé armádě, a je rozdělena na pět částí. První část se zaměřuje na počátky reorganizace armády, ke které docházelo už od vzniku republiky. Druhá část pojednává o samotné mobilizaci, nástupu armád, plánech na obranu a složení mobilizované armády. V tomto úseku byla nejvíce k užítku kniha od Bedřicha Hamáka a Iva Vondrovského *Mobilizovaná československá armáda 1938*. Tato publikace poskytuje podrobné informace o všech mobilizovaných jednotkách, jelikož se zde nachází přehled celé československé armády i jejího vybavení a výzbroje v září 1938. V této části práce byly také použity knihy od doktora Pavla Šrámka například *Československá armáda v roce 1938*, který se tímto tématem zabývá již velmi dlouho a je uznávaným odborníkem. Třetí část kapitoly tvoří stručný popis pevnostního opevnění, na tento text autorka nejvíce využila knihu od Lubomíra Arona *Československé opevnění 1935–1938*. K tématu opevnění je zpracováno mnoho podrobné literatury, která ovšem nebyla využita, protože pevnostní opevnění nebylo hlavní částí práce. Čtvrtá část kapitoly hovoří o výzbroji československé armády, to jest počtu různých druhů zbraní, ale i automobilů, tanků nebo letadel za mobilizace 1938, zde je použita kniha Karla Straky *Československá armáda*

pilíř obrany státu z let 1932–1939, která je pak využita i pro poslední čtvrtou kapitolu. Kniha se zabývá nejen mobilizovanou armádou, ale i její reorganizací i tím, jak byla demobilizována a novými plány na obranu země, již bez Sudet. V poslední části této kapitoly se autorka věnuje německým plánům na válku s Československem a jejich připraveností. Zde se dostala nejvíce ke slovu kniha od Václava Kurala a Františka Vaška s názvem *Hitlerova válka za zničení ČSR*. Kniha popisuje Hitlerovy plány, ale i opozici, která proti němu byla mezi generály vytvořena. Poslední čtvrtá kapitola obsahuje podepsání mnichovské dohody a organizaci armády v době demobilizace až ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Celkově v politických otázkách práce autorka nejvíce využila knihu Roberta Kvačka a Miloše Heyduk *Československý rok 1938* a také práce od Věry Olivové s názvem *Zápas o Československo a Dějiny první republiky*. V práci nechybí ani příloha v podobě československé mobilizační vyhlášky.

1. Československá zahraniční politika před mobilizací v roce 1938

Československo podepsalo v průběhu své existence několik spojeneckých smluv, jenž byly nezbytné pro zabezpečení jeho postavení ve střední Evropě. První z těchto smluv byla takzvaná Malá dohoda, jíž uzavřely státy, které po Versailleském míru získaly část území na úkor Maďarska. Československý ministr zahraničí Edvard Beneš, který ve své funkci působil od založení státu až do roku 1935, kdy byl zvolen prezidentem, uzavřel 14. srpna 1920 spojeneckou smlouvu s Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců, kterou poté doplnila 23. dubna 1921 smlouva s Rumunskem.¹ Spojení těchto zemí se završilo podpisem dohody mezi Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců a Rumunskem 17. června 1921.² Od této chvíle se zástupci těchto zemí pravidelně scházeli a domlouvali se na operačních plánech členských armád. Smlouvy byly zaměřené proti nevyprovokovanému útoku ze strany Maďarska na jednoho z členů Malé dohody.³

Další impuls k udržení bezpečnosti v Evropě nepocházel od československého státu, nýbrž z Paříže, která se jakožto soused Německa cítila v nebezpečí. Francie nejprve podepsala spojeneckou smlouvu s Polskem, stalo se tak 12. února 1921, Edvard Beneš tomuto aktu nebyl příliš nakloněn, neboť považoval Polsko za riskantního spojence, vzhledem k jeho neustálým konfliktům s východem. Francie od roku 1921 apelovala na Československo, aby s ní smlouvu také podepsalo.⁴ Praha se však bála ještě většího zhoršení svých vztahů s Německem, a tak odmítala smlouvu jako „nevčasnou“, avšak československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk dával najevo, že pokud by na Francii Německo zaútočilo, Československo by Francii podpořilo, a to i bez smlouvy. Beneš se obracel

---

¹ KUBŮ, Eduard, KLIMEK, Antonín, Československá zahraniční politika 1918–1938, Praha 1995, s. 3.

² Tamtéž, s. 32.

³ ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, Tragédie mnichovské dohody, Brno 2011, s. 16.

⁴ Tamtéž, s. 10.

v této době spíše na Velkou Británii a pokoušel se s ní uzavřít garanční smlouvu. Londýn se však nechtěl zabývat středoevropskými problémy a smlouvu odmítl. Československo se nakonec podvolilo francouzskému nátlaku 25. ledna 1924, kdy podepsalo smlouvu o spojenectví a přátelství, kde ovšem chyběly jakékoli vojenské závazky.⁵ Celkově se ve smlouvě psalo o obraně mírových smluv a stavu, který nastolily. Smlouva se setkala s odporem v Londýně, Římě, Berlíně, Budapešti a Varšavě, neboť se tyto státy domnívaly, že smlouva má tajnou vojenskou klauzuli.

Edvard Beneš byl jedním z hlavních zastánců, který se snažil prosadit všeobecný garanční pakt, takzvaný Ženevský protokol, jenž se týkal vytvoření všeobecné bezpečnostní záruky členských států Společnosti národů, a který podporoval odzbrojování. Protokol byl schválen 2. října 1924, především díky souhlasu Velké Británie. Čtyři týdny nato však padla v Británii labouristická vláda a nový konzervativní ministr zahraničí Austen Chamberlain vystoupil ústy této vlády proti protokolu a ten tedy nebyl ratifikován.⁶

Na podzim roku 1925 byly na konferenci v Locarnu potvrzeny západní hranice Německa v Rýnském paktu podepsaném 16. října, ale východní, kde se nacházelo Československo, nikoli. Československo si vymohlo alespoň německo-československou dohodu, ve které se hovořilo o řešení sporů jednáním, přičemž nejvyšší odvolávací komisí se stala Rada Společnosti národů, do které Německo chtělo vstoupit. Hned poté byla podepsána garanční smlouva s Francií,⁷ v níž se Československo a Francie zavazovaly, že pokud Německo poruší své závazky, na kterých se dohodlo s oběma zeměmi, budou Československo i Francie povinny poskytnout si navzájem pomoc. Ve smlouvě se psalo: „*Článek 1: Pro případ, že by Československu nebo Francii vzniklo příkoří porušením závazků sjednaných téhož dne mezi nimi a Německem k udržení všeobecného míru, zavazují se*

---

⁵ KUBŮ, KLIMEK, s.47–48.

⁶ OLIVOVÁ, Věra, Dějiny první republiky, Praha 2000, s. 138–139.

⁷ Tamtéž, s. 139–141.

*Francie a Československo, jednajíce podle článku 16 Paktu Svazu Národů, že si poskytnou bezodkladně pomoc a podporu, kdyby toto porušení bylo doprovázeno ozbrojeným zásahem, který by nebyl vyvolán.*⁸ Vzhledem k porušení smluv Německem vyhlášením všeobecné branné povinnosti 16. března 1935 a kvůli jednání Berlína s Moskvou o vzájemném paktu, uzavřela Francie 2. května 1935 dohodu o přátelství a vzájemné pomoci se Sověty, která byla následována smlouvou československo-sovětskou, podepsanou 16. května 1935. Obě strany se dohodly na tom, že závazky vzájemné pomoci budou účinné, jen pokud bude oběti útoku poskytnuta pomoc Francie. Celkově se sovětská podpora setkávala se značnými problémy, které byly způsobeny tím, že Sovětský svaz nesousedil s Československem. Rudá armáda by tedy byla nucena projít vyznačeným koridorem buď v Rumunsku, nebo v Polsku. Polsko přitom nebylo Československu příliš přátelsky nakloněno a navíc 26. ledna 1934 podepsalo pakt o neútočení s Německem. Polská vláda se upnula na oblast Těšínska, kde žilo několik tisíc Poláků, a odmítalo s Československem jednat, pokud by jí ho nepostoupilo.⁹

1.2. Vztahy s Německem před mobilizací v roce 1938

Po podepsání francouzsko-sovětské smlouvy začal Adolf Hitler, který byl od roku 1933 německým kancléřem, prohlašovat, že tímto aktem byla anulována ujednání z locarnské konference, a proto 7. března 1936 vstoupila německá armáda do Porýní, které mělo být podle Versailleské smlouvy demilitarizované. Západní mocnosti proti tomuto aktu zakročily pouze písemným protestem.¹⁰

Na podzim roku 1936, u příležitosti sjezdu NSDAP, Hitler ústně zaútočil na Československo a to hlavně z důvodu početné německé menšiny v pohraničí, která se cítila utlačovaná. Beneš se snažil s Němci

⁸ VESELÝ, Zdeněk, Československá zahraniční politika 1914–1945, Praha 2000, s. 131.

⁹ OLIVOVÁ, s. 185.

¹⁰ KUBŮ, KLIMEK, s. 75.

jednat a vytvořit smlouvu podobné té podepsané v Locarnu. Hitler ovšem chtěl přerušit československých vazeb na Francii a Sovětský svaz. 20. března 1937 pak německý ministr zahraničí Konstantin von Neurath vzkázal do Prahy, že jakákoli smlouva o neútočení je vyloučená, nepřerušili se vztahy se Sověty a nezačne-li se zacházet jinak se sudetskými Němci. Německá armáda navíc již od roku 1936 připravovala cvičné plány na přepadení Československa.¹¹

Na jaře 1937 se premiérského křesla ve Velké Británii chopil Neville Chamberlain, který byl velkým zastáncem politiky appeasementu, přičemž byl ochoten Hitlerovi vyjít ve všem vstříc a neměl v plánu stavět se mezi německé územní požadavky na střední Evropu. Přímě k tomu řekl: „*Nevidím důvodu, proč bychom nemohli říci Německu – dej nám spolehlivé záruky, že nepoužiješ síly, abychom zabránili změnám, budeš-li jich chtít dosáhnout mírovými prostředky.*“¹²

Jedním z vrcholů této snahy udržet mír v Evropě za každou cenu byl anšlus Rakouska, jenž proběhl 12. března 1938. Německá armáda vpochovala na rakouské území bez jediného většího protestu. Československo tak mělo najednou německého nepřítele i na jižní straně svých hranic a Hitler se nyní zaměřil na něj samotné. Vůdce Sudetoněmecké strany (dále SdP) Konrad Henlein byl pověřen, aby československé vládě kladl nesplnitelné požadavky, tím vyostřil situaci a snažil se ukázat sudetské Němce jako utlačovanou menšinu. Henlein předložil vládě takzvaný Karlovarský program, který v podstatě říkal, že sudetští Němci vytvoří samostatný stát, který bude součástí Československa. V Londýně se na tento popud konala francouzsko-britská porada, kde Británie oznámila, že nebude podporovat Československo, pokud by došlo k vojenskému konfliktu. Francouzská vláda v čele s Édouardem Daladierem se také zmínila o tom, že pokud Británie

---

¹¹ KUBŮ, KLIMEK, s. 83.

¹² Tamtéž, s. 84.

nepodpoří Československo, nemůže Francie zaručit, že pomůže s vojenskou akcí proti Německu.¹³

Začátkem května 1938 se německá protičeskoslovenská propaganda stupňovala a byla dovršena šířením fámy, že se německá armáda shromažďuje u hranic republiky. 20. května 1938 tedy vláda vyhlásila částečnou mobilizaci, což spočívalo v povolání jednoho ročníku záloh a specialistů do pohraničí. Této akce však využilo Německo a začalo přesvědčovat Francii a Británii o tom, že se žádné soustředění vojsk u hranic nekoná, a označilo Československo jako agresora, který chce začít válku. Hitler už od června 1937 nechával vypracovávat plán útoku na Československo, který 30. května 1938 potvrdil a svou pozici, že zaútočí, označil za nezměnitelnou.¹⁴

Velká Británie se rozhodla vyslat lorda Waltera Runcimana, aby v Československu zhodnotil situaci mezi sudetskými Němci a Čechoslováky, a pomohl ji nějak řešit. Tím, že československá vláda připustila, aby byla tato mise zrealizována, stal se problém Sudet mezinárodním. Lord Runciman se ovšem nechal ovlivnit propagandou SdP a jeho názor na věc se stal velmi zkresleným. Československá vláda po Runcimanově návštěvě přijala 5. září 1938 takzvaný čtvrtý plán, kdy se rozhodla akceptovat autonomistické požadavky SdP. Na sjezdu v Norimberku Hitler opět ústně zaútočil na Československo, když řekl, že Německo zajistí právo na sebeurčení pro sudetské Němce i použitím síly. Tím zvedl vlnu revolty v československém pohraničí a sudetští Němci se pokusili o převrat, v souvislosti s tím byla vládou 16. září rozpuštěna SdP. Britský premiér Neville Chamberlain se rozhodl, že se osobně setká s Hitlerem, a tuto situaci na pokraji válečného stavu, vyřeší. Stalo se tak 15. září 1938 v Berchtesgadenu, kde Hitler vyslovil požadavky na připojení Sudet k Německu. Všechny tyto oblasti, kde žilo více než 50 % německé

---

¹³ Tamtéž, s. 85.

¹⁴ OLIVOVÁ, 237–241.

menšiny, měly být připojeny k Německu. Tuto nótu měla československá vláda přijmout do 21. září, ta ale zaujala zamítavý postoj.¹⁵

V noci 21. září navštívil prezidenta Beneše britský vyslanec Basil Newton a francouzský vyslanec Leopold Victor de Lacroix, a silným nátlakem, pod pohrůzkou německého vojenského vpádu bez pomoci Francie a Velké Británie, ho přiměli, aby souhlasil s ultimátem. Československo nemohlo požadovat pomoc pouze od samotného SSSR, protože se bálo, že bude odsouzeno jako bolševický nástroj ve střední Evropě. Vláda podala 22. září demisi, neboť přijetí ultimáta vyvolalo silné nepokoje mezi obyvatelstvem, a nahradil ji úřednický kabinet v čele s generálem Janem Syrovým. Hitlerovi však tento ústupek už nestačil. Chamberlainovi, který mu souhlas s požadavky doručil, řekl, že je nucen žádat ještě větší zábor československého území. Francie a Velká Británie předaly Československu zprávu, že nemohou už nadále radit Československu, aby nemobilizovalo. Všeobecná mobilizace československé armády tak byla vyhlášena 23. září 1938.¹⁶

---

¹⁵ KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, Československý rok 1938, Praha 2011, s. 75–85.

¹⁶ Tamtéž, s. 89.

2. Vnitrostátní problémy s německou menšinou v Československu v roce 1938

Početná německá menšina, která se vyskytovala převážně v pohraničních oblastech Československa, už od počátku založení republiky tíhla spíše k Německu a nebyla spokojená s rozhodnutím, že by měla patřit do nové Československé republiky. Její nesouhlas se ještě více vyhrotil s nástupem nacistů k moci v roce 1933 a založením Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF) Konradem Henleinem 1. října, která byla v roce 1935 přejmenována na Sudetendeutsche Partei (SdP), a jejímž cílem bylo: „*Shromáždit všechny Němce ve státě, kteří vědomě stojí na půdě národní pospolitosti a křesťanského světového názoru.*“¹⁷

Ze začátku neměl Henlein v úmyslu připojit se k Německu, chtěl pouze autonomii v rámci Československa, avšak hlásal vůdcovský princip. Byl zaujatý proti německým stranám, které se podílely na vládě v Československu, a vyčítal jim, že nedocílily žádných úspěchů a sledují jen vlastní zájmy. To, že má Henleinova strana mnoho sympatizantů, se projevilo již ve volbách v roce 1935, kdy získala 44 mandátů do poslanecké sněmovny a 23 do senátu.¹⁸ K celkové nespokojenosti Němců přispěla také hospodářská krize, která do Československa dorazila začátkem 30. let a nejvíce se dotkla právě pohraničních oblastí, protože se zde nacházelo velké množství průmyslových center. Například ke konci roku 1937 bylo v Čechách v 36 německých okresech 133 049 a v okresech na Moravě 35 859 nezaměstnaných.¹⁹

Nezaměstnanost však nebyla jediným důvodem nelibosti ze strany německé menšiny. Němcům vadil také problém německého jazyka na některých úřadech, nedostatek německých škol a vůbec celkově primární užívání češtiny ve státě. V reakci na německé protesty oznámil prezident

---

¹⁷ BRANDES, Detlef, Sudečtí Němci v krizovém roce 1938, Praha 2012, s. 17.

¹⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁹ Tamtéž, s. 30–31.

Beneš, že se vláda bude tímto problémem zabývat a 20. listopadu 1936 navrhl německým vládním stranám, aby vypracovaly soupis požadavků, a poté je předložily ministerskému předsedovi Milanu Hodžovi.²⁰ Německé politické strany se domluvily na svém programu a vláda 18. února 1937 akceptovala některé jejich požadavky, a to hlavně z toho důvodu, aby narušila silné postavení SdP. Mezitím Henlein několikrát navštívil Londýn, kde referoval o tom, jak jeho přívrženci touží po připojení k Německu, přičemž když se z jedné takové cesty vrátil zpět do Československa, pronesl proslov na schůzi SdP v Teplicích, kde se při odjezdu účastníků strhla potyčka, v níž příslušník československé policie několikrát uhodil Karla Hermanna Franka obuškem. Tento incident použil říšskoněmecký tisk jako ukázkou československé agrese a Henlein napsal otevřený dopis Benešovi, v němž ho vyzýval, aby co nejrychleji splnil autonomistické požadavky sudetských Němců. Beneš se odmítl touto záležitostí zabývat, neboť dopis byl nejdříve otištěn v říšských listech, avšak Velká Británie Benešovi sdělila, že by měl začít Henleinovi ustupovat v jeho požadavcích.

V roce 1936 se navíc Henlein tajným dopisem přihlásil k Hitlerovi a označil SdP jako pátou kolonu Třetí říše. SdP došla názoru, že: „*Dorozumění mezi Němci a Čechy v Československu je prakticky nemožné a docílit nějakého řešení může jen Říše.*“²¹ Henlein byl s Hitlerem domluven, že bude československé vládě klást za SdP nesplnitelné požadavky a tím vytvoří pro Německo příhodné podmínky k napadení ČSR. Po anšlusu Rakouska sudetští Němci nabyli dojmu, že teď jsou na řadě oni. Henlein žádal Hitlera, aby mu sdělil, jak má dále postupovat, a říšský kancléř se s vůdcem SdP sešel 28. března a sdělil mu, že plně podporuje SdP, a nabádal ke zvyšování požadavků na československou vládu.²² V dubnu 1938 se ministerský předseda Hodža sešel se zástupci SdP, kteří se prohlásili za jediné mluvčí Němců v Československu, a požadovali

---

²⁰ Tamtéž, s. 35.

²¹ Tamtéž, s. 57.

²² KVAČEK, HEYDUK, s. 31.

vyloučení demokratických německých stran, především zástupce německých sociálních demokratů Ludwiga Czecha, z vlády.²³

Ministerský předseda Hodža připravoval v součinnosti s ostatními ministry, a v souvislosti s těmito událostmi, vyhlášení Národnostního statutu, který měl obsahovat nový jazykový zákon, vyřešit otázku v oblasti jmenování úředníků a mnoho dalších věcí. Ve dnech 23. a 24. dubna se konal v Karlových Varech sjezd SdP, kde se zástupci strany domluvili na osmi požadavcích, které poté přednesli československé vládě.²⁴ Tyto požadavky zněly takto: „1. Úplná rovnoprávnost „německé národní skupiny“ s českou; 2. její uznání za právnickou osobu; 3. „vymezení a uznání uzavřeného sudetoněmeckého území“; 4. vybudování německé samosprávy; 5. ochrana Němců, žijících mimo toto území; 6. napravení všeho bezpráví učiněného po roce 1918; 7. dosazení v německém území pouze německých veřejných zaměstnanců; 8. „úplná svoboda přiznání... k německému světovému názoru.“²⁵ Programem dala SdP jasně najevo, že propaguje a souhlasí s názory nacistů. Vláda tyto požadavky neakceptovala, avšak vyhověla přání SdP vypsát obecní volby, které byly vypsány v termínu 22. a 29. května a 12. června.²⁶

Před volbami byla v Československu vyhlášena částečná mobilizace, kvůli zprávě o nepokojích způsobených pohybem Wehrmachtu poblíž hranic ČSR. K volbám se dostavilo 1 297 248 českých Němců, z nichž 87 % volilo SdP.²⁷ Stalo se tedy skutečností, že většina německého obyvatelstva plně sympatizovala s nacismem a nechtěla být dále součástí ČSR, na druhou stranu ani Čechoslováci už neměli velký zájem na tom mít tyto Němce ve svém státě. Je nutno říci, že i Čechoslováci se snažili povzbudit své nacionální cítění, a to například vypracováním manifestu: „*Věrní*

²³ Tamtéž, s. 33.

²⁴ KÁRNÍK, Josef, Malé dějiny československé, Praha 2008, s. 339.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ OLIVOVÁ, Věra, Zápas o Československo, Praha 1996, s. 19.

²⁷ KÁRNÍK, s. 341.

zůstaneme“, který prohlašoval neoblomnost v obraně státu, a jehož podepsaly přední elity československé kultury.²⁸ Ve dnech 2. až 6. července byl navíc pořádán Všesokolský slet, který měl za heslo: „*Budovat a bránit*“ a měl být jakýmsi symbolem síly demokratického Československa.²⁹

Počátkem července byla přerušena jednání SdP s Prahou. Henlein prohlašoval, že za vše může vláda ČSR a prezident Beneš, který chce oddalovat řešení sudetské krize. Velká Británie se snažila Prahu přimět k tomu, aby akceptovala požadavky SdP, a navíc prosazovala vyhlášení neutralizace Československa. Československá vláda vypracovávala koncem července další návrh zákona o Národnostním statutu, avšak Britové se domnívali, že návrh bude schválen bez souhlasu SdP.

Britský vyslanec Newton byl z Londýna pověřen vyjednat u Beneše a Hodži souhlas s pověřením britského zprostředkovatele mezi SdP a československou vládou. Beneš nakonec tento návrh přijal, a lord Runciman přicestoval do Československa 3. srpna 1938.³⁰ Jeho schůzka s Henleinem se uskutečnila 18. srpna 1938 na Červeném Hrádku, kde se Henlein snažil Runcimana přesvědčit, že mu jde pouze o autonomii, avšak ostatní Němci už jsou netrpěliví a on je nemůže dlouho krotit. O několik dní poté byl na schůzku s Henleinem pozván Ashton-Gwatkin, který se zajímal nejvíce o to, zda, pokud československá vláda nebude mít v plánu vyjít sudetským Němcům vstříc, bude možné se sejít s Hitlerem a projednat problém s ním. Runciman se pak sešel s Henleinem ještě jednou, a ten následně odjel do Berghofu za Hitlerem, informovat ho o celé situaci. Po návratu vyložil Runcimanovi, že Hitler nemá v plánu žádné násilné akce, pokud ovšem československá vláda vyhoví požadavkům SdP v plném rozsahu, a to do konce září 1938.³¹ Runciman pak 23. srpna předložil Benešovi návrh dohody, avšak ten navrhl zástupcům SdP vlastní takzvaný

---

²⁸ KVAČEK, HEYDUK, s. 62–63.

²⁹ Tamtéž, s. 48–49.

³⁰ BRANDES, s. 202.

³¹ KVAČEK, HEYDUK, s. 84–85.

třetí plán, který Henlein odmítl. Zamítavá odpověď přišla Benešovi 2. září, a ten se tak marně pokoušel najít se zástupci SdP společnou řeč.

S rostoucím neklidem, který se šířil kvůli blížícímu se Norimberskému sjezdu, na kterém se předpokládalo, že bude Hitler mluvit o ČSR, vypracovala československá vláda 5. září „čtvrtý plán“, podle nějž by byly splněny téměř všechny požadavky Karlovarského programu. Celý tento plán byl postaven na tom, přinutit Německo, aby nemohlo označit Československo za viníka sporu. SdP byla tímto programem zaskočena a neměla na něj odpověď. Začátkem Norimberského sjezdu se Hitler o ČSR nezmínil, sešel se mezitím s Henleinem a Frankem s cílem vymezit nový plán SdP, kterým se měla stát otevřená vzpoura.³² 12. září, ve své závěrečné řeči na Norimberském sjezdu pak Hitler prohlásil: *„Požaduji, aby utlačování 3,5 milionu Němců v Česko-Slovensku skončilo a bylo nahrazeno svobodným právem na sebeurčení. Bylo by nám líto, kdyby se z tohoto důvodu zkazily nebo poškodily naše vztahy s ostatními evropskými státy. Jenže vina by v tomto případě nebyla na naší straně. Je ostatně věcí česko-slovenské vlády, aby debatovala s povolanými zástupci sudetských Němců a tak či onak dospěla k dohodě.“*³³ Sudetským Němcům, kteří poslouchali tento projev, se splnilo očekávání, že Hitler konečně podpoří jejich menšinu v boji proti Československu a vyrazili do ulic a začali útočit na policejní stanice, celnice, úřady a židovské a české obchody. Československá vláda se proti útokům postavila vyhlášením stanného práva ve všech okresech, kde bylo porušeno právo a řád,³⁴ čehož využilo Německo i Henlein ve svůj prospěch a celou situaci obrátili proti Československu. Nepokoje pokračovaly dál, a proto byla SdP československou vládou 16. září rozpuštěna, a na Henleina s Frankem byl vydán zatykač. Téhož dne byly sestaveny sudetoněmecké Freikorps, které měly chránit sudetské Němce.

---

³² OLIVOVÁ, s. 36–38.

³³ BRANDES, s. 241.

³⁴ KVAČEK, HEYDUK, s. 109–110.

Od 17. září vešlo v platnost mimořádné opatření, které zavádělo nové pravomoci státu, a sice: *„Provádět domovní prohlídky kdykoliv i bez soudního příkazu, nařídít zabavování a otvírání dopisů i bez soudcovského příkazu, podrobit spolky úřednímu dozoru nebo zvláštním podmínkám, případně jejich činnost zcela zastavit, bez uvedení zvláštního důvodu zakázat schůze a shromáždění lidu, omezit nebo v případě nutnosti i zastavit kolportáž novin, případně ji podrobit zvláštním podmínkám. Tiskárny mohly být rovněž podřízeny zvláštnímu dozoru, nařídít předběžnou cenzuru až 2 hodiny před vydáním časopisu, a rovněž nařídít předběžnou cenzuru knih.“*³⁵ Poté Henlein a Frank utekli do Německa. Koncem září opustil Československo i lord Runciman, který nemohl popřít, že „čtvrtý plán“ splňoval požadavky SdP a jednání neuspělo vinou henleinovců. Jednotky Freikorps pak 20. a 21. září zaútočily na celnice v Československu, na což československá vláda nereagovala a nepokusila se posláním jednotek o znovudobytí celnic, neboť se bála, že tím dá záminku k zásahu Německa. Ve stejný den Praha odmítla návrhy z Berchtesgadenu a odvolala se na arbitrážní smlouvu z roku 1926, nakonec se však podvolila nátlaku ze strany Británie a Francie. Hitler pak nařídil obsazení území, které Češi opustili, a 22. září Freikorpsy znovu zaútočily na celnice, které byli celníci nuceni přenechat Němcům.³⁶ Chamberlain se poté ještě 21. září sešel s Hitlerem v Godesbergu, ale tato schůzka dopadla bezvýsledně. Československu už nemohly západní mocnosti radit, aby nemobilizovalo.³⁷ Prezident Beneš na to vzpomínal takto: *„Upozornění, že bychom měli mobilizovati, bylo tudíž pro mne chvílí ohromného ulehčení. Nechtěli jsme válku, ale byli jsme na ni morálně i technicky připraveni. Věděl jsem, že všechno to, co Hitler nyní dělal, byly jen předběžné přípravy pro příští velikou Hitlerovu válku, jejíž okamžik chtěl*

---

³⁵ Tamtéž, s. 111.

³⁶ BRANDES, s. 263–273.

³⁷ KVAČEK, HEYDUK, s. 134–135.

*zvolit on, a že jsou to jen akce, které mají nás vyloučit jako aktivního činitele pro tuto příští válku, a to s nejmenšími ztrátami pro Německo.*³⁸

---

³⁸ BENEŠ, Edvard, Mnichovské dny, Praha 2003, s. 293.

3. Československá armáda od počátku roku 1938 až po mobilizaci v září 1938

3.1. Reorganizace československé armády

Začátkem prosince roku 1932 vznikl v Československu Armádní poradní sbor (APS), jenž byl tvořen náčelníkem Hlavního štábu, podnáčelníkem Hlavního štábu, zemskými vojenskými veliteli a čtyřmi generály, jeho předsedou pak byl ministr národní obrany a místopředsedou generální inspektor armády. Náčelníkem generálního štábu byl od listopadu 1933 divizní generál Ludvík Krejčí. Prvním z řady dokumentů zabývajících se celkovou reorganizací československé armády byl dokument s názvem: „Armáda v poli“, vydaný 9. května 1933 generálem Janem Syrovým. Směrnice obsahovala například vymezení nového stupně mezi armádou a divizí, tedy sboru, a určovala přizpůsobení organizace čtrnáctiměsíční mírové armádní službě. Armáda byla rozdělena na dvě části, z nichž zajišťovací měla 12 hraničních oblastí v rámci 6 hraničních pásem a manévrovací zahrnovala 22 divizí a 4 jezdecké jednotky.³⁹ V roce 1934 pak byla odsouhlasena stavba pohraničního opevnění, jehož první konkrétní plán schválil hlavní štáb 12. prosince 1935.⁴⁰

Vzhledem k stále se zvyšujícímu pocitu ohrožení byl přijat 13. května 1936 zákon o obraně státu a zákon o půjčce na obranu státu.⁴¹ Téhož roku se republika rozdělila na čtyři zemská velitelství (ZVV), a to hlavně kvůli pracím na pohraničním opevnění, zvláště na objektech těžkého opevnění a pevnostech lehkého typu 1936.⁴² V souvislosti s touto výstavbou vznikají

---

³⁹ HAMÁK, Bedřich, VONDROVSKÝ, Ivo, Mobilizovaná československá armáda 1938, Dvůr Králové n. L. 2010, s. 7.

⁴⁰ ŠRÁMEK, Pavel, Československá armáda v roce 1938, Brno 1996, s. 23.

⁴¹ ŠRÁMEK, Československá..., s. 11.

⁴² HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 7.

vojenské pluky, které měly za úkol chránit nově vzniklé pevnosti, o čemž rozhodl zákon o Stráži obrany státu, schválený 23. října.⁴³

Následně velení armády zjistilo, že nastávajícím tempem se nestihne armáda vyzbrojit v patřičném termínu, a tak požádalo vládu o rozšíření výzbrojního programu, kabinet souhlasil a navýšil rozpočet pro armádu. Během příprav na obranu republiky vešlo v platnost mnoho nástupových plánů, které byly ovlivňovány situací v sousedních státech. Začátkem roku 1938 byla dokončena reorganizace československé armády, jedním z nejdůležitějších aktů se stalo vyřazení brigád z divizního celku, přičemž jako jediná zůstala zachována letecká brigáda, jež se rozrostla ze 4. a 5. pluku i na pluk 6.. Tímto řešením se hraničářské prapory a lehké dělostřelecké pluky armádních záloh přesunuly pod divizní vedení, takže bylo možné rozšířit mírové divize z dvanácti na patnáct, a navíc byly také vytvořeny čtyři rychlé divize.⁴⁴ Do jara 1938 se počítalo s použitím nástupového plánu číslo VI, který se zaměřoval na boj s Němci izolovaně po dobu dvou měsíců, avšak po anšlusu Rakouska štáb vypsál úpravu tohoto plánu, jež nesl označení: „Via“. To nabouralo záměr Československa se samostatně dlouhodobě bránit. Dále se pak na hranicích s Rakouskem posílily 6. a 5. divize a mezi ně se vložila nová jednotka s názvem „Skupina 2“. Stejně se postupovalo i na severozápadě Čech, kde byla mezi 2. a 3. divizí nově vytvořena „Skupina 1“.⁴⁵

Armádní velení řešilo také problém s rozesíláním zpráv od československé vojenské zpravodajské služby, poněvadž informace o pohybech německých vojsk se dostávaly k Hlavnímu štábu jen krátce před provedením akce, takže nebylo možné zajistit potřebná opatření proti případnému napadení. Z tohoto důvodu bylo vydáno heslo „Zborov“, které mělo aktivovat povolání záloh a celkově zvýšit veškerou vojenskou ostražitost.

---

⁴³ ŠRÁMEK, Československá..., s. 11.

⁴⁴ STRAKA, Karel, Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939, Praha 2007, s. 87.

⁴⁵ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 8.

Když se v květnu 1938 začaly šířit zprávy o velkých přesunech německých vojsk u československých hranic, byl z obav, že dojde k narušení hranic, 20. května povolán první ročník záloh a několik specialistů do zbraně, díky čemuž se stavy československé armády navýšily na 370 000 mužů. Žádný útok však nepřišel, a tak byla vojenská pohotovost zrušena.⁴⁶ Tato akce byla provedena podle nástupního plánu „VIa“, ale v souvislosti s květnovými událostmi byl 15. července vypracován nový plán s označením: „VII“, který pozměňoval variantu bránění západních hranic na ústup k východu.⁴⁷ Jedna z dalších změn, které nastaly po květnové částečné mobilizaci, se týkala pohraničních pluků zajišťujících lehké opevnění, jež měla tvořit pouze čtvrtina záložníků menšinových národností, neboť politická situace vyžadovala zvýšenou opatrnost zvláště u Němců.⁴⁸ Koncem srpna byl nástupní plán VII rozšířen o variantu XIII, která posilovala obranu v Čechách. Následná mobilizační nařízení měla vejít v platnost 15. prosince 1938, ale kvůli nepříznivým okolnostem už v platnost nikdy nevešla.⁴⁹

Československo mělo své informátory, a díky získaným informacím vytvořilo obranný plán, který předpokládal největší nápor na severní hranici, kde se po mobilizaci nacházela 2. armáda s generálem Lužou, a na jižní hranici, kde se nalézala 4. armáda s generálem Prchalou. Po anšlusu Rakouska se odhalil směr Vídeň – Brno, a díky informacím od špionážního agenta „A-54“, určilo armádní velení jako hlavní cíl německé ofenzivy právě tento směr.⁵⁰

---

⁴⁶ ŠRÁMEK, Pavel, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády*, Praha 2008, s. 80–82.

⁴⁷ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 8.

⁴⁸ STRAKA, s. 89.

⁴⁹ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 8.

⁵⁰ KURAL, Václav, MÜLLER, Klaus-Jürgen, ANGER, Jan, *Rok 1938: Mohli jsme se bránit?*, Praha 1992, s. 32.

3.2. Mobilizace v září 1938

Po Norimberském sjezdu se v pohraničí zvedla vlna revolt, ke kterým se uchýlovali sudečtí Němci, kvůli projevu Hitlera, který na sjezdu slovně zaútočil na Československo, a Němci v Sudetech byli konečně ubezpečeni o tom, že je Hitler plně podporuje a hodlá proti Československu zakročit. Z tohoto důvodu bylo k již stávajícím 15 pohotovostním oddílům v pohraničí přidáno 29 čet vyzbrojených obrněnými automobily. Počet příslušníků československé armády u hranic se po 13. září zvýšil na 380 000 mužů a připraveno na boj bylo i letectvo. Armádní velení naléhalo na vládu, aby neváhala a povolala záložníky. 22. září byla vyhlášena „ostraha hranic“ a k ránu 23. září bylo k dispozici 500 000 mužů.⁵¹ Neúspěšné jednání s Hitlerem donutilo československou vládu zahájit 23. září 1938 po mimořádném zasedání vlády, které se konalo ve 21:00, všeobecnou mobilizaci podle § 23 branného zákona. Rozhodnutí padlo ve 22:30 a jako první mobilizační den bylo stanoveno 25. září. Vrchním velitelem armády se stal generál Krejčí a náhradním hlavním městem, pokud by Praha padla, se měl stát Svatý Martin. Mobilizace proběhla rychle, většina záložníků se hlásila do 48 hodin od jejího vyhlášení. I přes zdárný průběh se vyskytlo několik problémů, z nichž k nejvýznamnějším patřilo nenastoupení záložníků německé národnosti a v případě jejich nastoupení následná nedůvěra vůči nim. Mobilizace ze vzpomínek Zdeňka Mojžíše, který sloužil jako desátník aspirant, velitel 1. čety 5. roty II. praporu pěšího pluku: *„V noci mě vzbudili a na silnici mi předali asi 120 Němců – civilistů – s úkolem postavit třístěnné překážky a zvýšit hladinu Hlinitého rybníka asi o metr. Ráno jsme byli rádi, že jsme naše výtvoary mohli zrušit, Němce poslat pryč a vše začít znovu a pořádně... Za vyhlášení mobilizace v objektech kromě střeleckých pultů nic nebylo. Ventilátory namontovány až po vyhlášení mobilizace. Lafety nebyly, tak jsme kulometry vz. 26 upevnili v kloubech střelen s volným pohybem kulometu. Střelivo jsme měli v objektech... Za mobilizace mi nikdo*

---

⁵¹ KÁRNÍK, s. 370.

*nevelel. Za celou dobu jsem viděl velitele roty pouze jedinkrát, a to opilého.*⁵² Před zahájením mobilizace se Hlavní štáb československé armády přemístil do Vyškova na Moravě, a nástupový plán VII se přetvořil na plán válečný, přičemž od 25. září vešel v platnost nástupový plán XIII. Železnice sloužila od půlnoci 25. září přednostně k vojenským účelům, dále se rozšířilo obranné pásmo 4. armády a na jižní Moravě se zvýšila hladina Dyje. Poněvadž nastal problém u hranic s Polskem, kde by při případném útoku polských jednotek nebyl dostatek obraných sil, žádal generál Krejčí prezidenta, aby se pokusil vyjednat polskou neutralitu.⁵³ Mobilizovaná československá armáda se skládala ze 4 armád, které se sestávaly ze 14 velitelství sborů, 4 rychlých divizí a 3 skupin. Proti nepříteli se mohlo využít téměř 260 těžkých a 10 000 lehkých objektů opevnění. Dohromady čítala armáda 1,1 milionu mužů, kteří měli k dispozici 780 protitankových kanonů, 1 350 minometů, 2 270 děl a 350 tanků. Téměř 270 protitankových kanonů bylo již umístěno v pevnostech.⁵⁴ Vzpomínky na mobilizaci od Miroslava Vítka, desátníka v záloze: *„Každý záložník už od počátku září 1938 očekával dříve nebo později povolávací rozkaz, protože tehdejší celková situace směřovala k válce...Tehdy v roce 1938 nebyla osobní vlaková doprava tak hustá, takže na místo určení do Těchonína jsem dorazil ve 22 hodin večer. Těchonínská kasárna byla plná zmobilizovaných záložníků a stále i přes pozdní večer přicházeli další...Následujícího dne po snídani jsme vyfasovali výstroj a výzbroj, převlékli se a civilní oděv zabalili a předali výkonnému rotmistrovi. Hned jsme byli organizováni do skupin pro obsazování malých krytů...A spaní? jak kdo chtěl. Uvnitř krytu byla strašlivá zima. A tak jsme posháněli nejrůznější prkna ze stavby a postavili si*

---

⁵² SVITÁK, Miloslav, Opevnění Jindřichohradecka z let 1936 –1938: příprava obrany Jindřichohradecka v roce 1938, Jindřichův Hradec 2007, s. 126–131.

⁵³ ŠRÁMEK, Československá..., s. 40.

⁵⁴ ŠRÁMEK, Ve stínu..., s. 85–87.

*chýši...Jinak se o nás nikdo moc nestaral, jen nám ve várnicích nosili třikrát denně dobré jídlo.*⁵⁵

1. armádě velel armádní generál Sergej Vojcechovský a velitelství armády vzniklo 27. září ve 12:00, sídlo velení se nacházelo v Kutné Hoře. Úsek, který pod ní spadal, byl kopec 845 Bouda až k toku Vltavy po ohyb u Vyššího Brodu, dohromady 631 kilometrů. Přímé pásmo činnosti bylo určeno 28. září, armáda měla bránit úsek v západních a severních Čechách podle předpokladu, že nepřítel bude útočit v linii Zittau – Liberec – Pardubice, přičemž Liberec byl zajištěn vcelku dostatečně, avšak zbývající části už nikoli.⁵⁶ 1. armáda se skládala z I. sboru, jehož úkolem bylo udržení hlavního obranného pásma a zaopatření západního křídla VI vším, co bylo dostupné,⁵⁷ a z II. sboru, který měl zabezpečit a bránit hlavní obranné postavení v severních Čechách, neboli podle slov generála Vojcechovského, zajistit čas obranou na Labi a ve směru Kamenický potok – Německé Jablonné.⁵⁸ I. sbor sestával z Hraniční oblasti 32, 2. divize, 5. divize a Skupiny 4, a II. sbor tvořila Hraniční oblast 33, 3. divize, 17. divize. Pod 1. armádu spadala také dvě Hraniční pásma XI, jež se neměla, dle rozkazu, pouštět do boje, ale stáhnout včas své jednotky tak, aby byly využity na Blšance a Ohři. Tento rozkaz byl nakonec změněn, neboť Hlavní velení se domnívalo, že opouštět postavení, které zaujímalo Hraniční pásmo XI, by bylo značně nerozumné.⁵⁹ Pásmo XI obsahovalo Skupinu 1 a velitelství okrsku Praha a Hraniční pásmo XII, jež mělo bránit postavení na trase stálého opevnění a zajistit Krkonoše.⁶⁰ Pásmo v sobě mělo Hraniční oblast 34 a 35. Zálohou 1. armády byla 18. divize.⁶¹

⁵⁵ FORMÁNEK, Ivo, GREGAR, Oldřich, Československé opevnění z let 1936–1938 v Orlických horách, Dvůr Králové n. L. 2011, s.141–145.

⁵⁶ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 57.

⁵⁷ Tamtéž, s. 58.

⁵⁸ Tamtéž, s. 81.

⁵⁹ Tamtéž, s. 72.

⁶⁰ Tamtéž, s. 95.

⁶¹ STRAKA, s. 140.

2. armáda měla sídlo velení v Olomouci a jejím velitelem byl divizní generál Vojtěch Luža, který se jí ujal 27. září o půlnoci. Armáda měla na starosti úsek od kopce 845 Bouda podél zemské hranice Moravy a Slovenska, celkem 217 kilometrů. Armáda se sestávala z IV. sboru, jehož cílem měla být obrana prostoru Králík, a starého Města pod Sněžníkem, přičemž na tomto místě se očekával velký nápor nepřátelských jednotek.⁶² IV. sbor obsahoval Hraniční oblast 36 a 7. divizi. Dále tvořilo 2. armádu Hraniční pásmo XIII, které mělo bránit západní křídlo a jižní křídlo na Těšínsku proti obchvatu obranného postavení z jihu.⁶³ Pásmo XIII v sobě zahrnovalo Hraniční oblast 37, zálohou 2. armády byla 8. divize.⁶⁴

3. armádě velel armádní generál Josef Votruba, jenž nastoupil do funkce 27. září o půlnoci, a její velení sídlilo v Kremnici. Pole působnosti armády byl soutok řek Moravy a Dunaje u Devína až na hranice s Rumunskem, neboli k městu Královo nad Tisou. Armáda jako celek měla udržet hranici v prostoru Levice-Krupina-Lučenec.⁶⁵ 3. armádu tvořil VII. sbor, jehož cílem bylo udržet bratislavské předmostí a zabránit přechodu Dunaje a Dolního Ipľu.⁶⁶ VII. sbor obsahoval Hraniční oblast 39, které byla podřízena Skupina pěšího pluku 7. Dále do této armády patřilo Hraniční pásmo XV, v jehož působnosti byla Hraniční oblast 40. Pásmo XV bránilo úsek Vyškovec nad Ipľom a Petrov.⁶⁷ Armádu tvořilo také Hraniční pásmo XVI, pod které spadala Hraniční oblast 41 a 42. Pásmo XVI zahrnovalo telegrafní rotu 95, jež měla navázat spojení s Rumunskem.⁶⁸ Zálohy 3. armády se skládaly z 10. divize, 11. divize a 3. rychlé divize.⁶⁹

---

⁶² HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 109.

⁶³ Tamtéž, s. 117.

⁶⁴ STRAKA, s. 140.

⁶⁵ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 152.

⁶⁶ Tamtéž, s. 154.

⁶⁷ Tamtéž, s. 160.

⁶⁸ Tamtéž, s. 163.

⁶⁹ STRAKA, s. 140.

Velení 4. armády sídlilo v Brně a jeho velitelem byl armádní generál Lev Prchala, částí, kterou měla armáda bránit, byl tok řeky Vltavy od ohybu u Vyššího Brodu až po soutok řek Moravy a Dunaje u Devína, celkem 312 kilometrů. Cíl armády se upravil do konečné podoby 27. září tak, že měla operovat podél Vltavy od Týna nad Vltavou, přes Hlubokou po ohbí Vltavy u Vyššího Brodu, pokud by byla obrana prolomena, měl být nepřítel zastaven.⁷⁰ Armádu tvořil VI. sbor, který obsahoval Hraniční oblast 31 a 4. rychlou divizi. VI. sbor dostal 27. září rozkaz udržet první pásmo obrany co nejdéle a pokusit se mít stálé spojení se III. sborem,⁷¹ jenž byl také součástí 4. armády, a spadaly pod něj Skupina 2, 14. divize a 19 divize. III. sbor dostal 29. září rozkaz opřít obranu o lesní masiv Slavonického revíru a udržet jí v celém pásmu, dále pak dbát na útoky ze směrů Slavonice – Dačice a Rancířov – Jemnice, kdyby se obrana prolomila, nepřítel musel být zastaven na 2. obranném postavení.⁷² Hraniční pásmo XIV, také součást 4. armády, mělo udržet obranu prvního postavení, tudíž od kopce Větrník v délce 165 kilometrů. Skládalo se z Hraniční oblasti 38, které byl podřízen pěší pluk 33.⁷³ Záložními jednotkami 4. armády byly 2. rychlá divize a V. sbor, pod který spadala 6. a 20. divize.⁷⁴

Dále se mobilizovaná československá armáda skládala ze záloh Hlavního velitelství, které zahrnovaly 4., 12., 13., 16., 22., a 1. rychlou divizi, dále VIII. sbor, pod jehož velení příslušely 9., 15. a 21. divize, a leteckou brigádu, jež obsahovala letecký pluk 5 a 6. Každá armáda měla přidělen příslušný počet letadel, kterých mělo Československo zhruba 1 400, z toho 900 bojových, vzdušnou obranu pak doplňovalo 230 protiletadlových kulometů a 250 protiletadlových kanonů.⁷⁵

---

⁷⁰ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 129–130.

⁷¹ Tamtéž, s. 131.

⁷² Tamtéž, s. 136.

⁷³ Tamtéž, s. 142.

⁷⁴ STRAKA, s. 140.

⁷⁵ ŠRÁMEK, *Ve stínu...*, s. 87.

Velitelství „ČV“ (Čechy), řízené divizním generálem Robertem Rychtrmocem se skládalo z „ČV-sever“ Litomyšl a „ČV-jih“ Velké Meziříčí. Velitelství „M“ (Morava) měl na starosti armádní generál Josef Bílý a obsahovalo velitelství „M-sever“ Odry, „M-střed“ Bystřice pod Hostýnem, „M-jih“ Veselí nad Moravou. Ústřední železniční velitelství řídil podplukovník generálního štábu Stanislav Zima, pod kterého také spadala Regulační komise I–VIII. Dále tu pak byly útvary zápolní povahy, do nichž patřilo Ministerstvo národní obrany pod vedením armádního generála Jana Syrového, Hlavní štáb, který řídil brigádní generál Vladimír Kajdoš a I–VIII sborových oblastí, přičemž pod VI. oblast se řadilo Velitelství cizích dobrovolníků a pod I. oblast Posádkové velitelství Velká Praha a Velitelství okrsku Plzeň – Nýřany.⁷⁶

3.3. Pohraniční opevnění

O vzniku opevnění se jednalo již od počátku založení republiky, v březnu 1920 vznikla komise pro opevnění státu, avšak dále se tento nápad neposunul. Výstavbou pevnostního systému se československá vláda začala plně zabývat až ve 30. letech, přičemž první studie byla vypracována v roce 1932.⁷⁷ Po nástupu Hitlera k moci byla tato otázka stále důležitější. Začalo se s reorganizací a modernizací armády a vláda se zamýšlela i nad způsobem obrany, přičemž se uvažovalo nad dvěma způsoby, buďto postavení pevností po vzoru Maginotovy linie, nebo realizace aktivní obrany motorizované, vyzbrojené armády a letectva. Konečné rozhodnutí se opíralo o velikost státní hranice, kterou vzhledem k počtu mužů nebylo možné dostatečně obsadit, a tudíž bylo rozhodnuto postavit železobetonové opevnění. V roce 1934 tak vyslalo Československo skupinu odborníků do Francie, aby zde získala poznatky o Maginotově linii, a mezitím se na československém území prováděl výzkum tras, kde by opevnění mohlo stát. Pro tuto práci byla 20. března sestavena Rada pro opevňování, a na řízení

---

⁷⁶ STRAKA, s. 140–141.

⁷⁷ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 36.

věcí kolem samotné stavby bylo ustanoveno Ředitelství opevňovacích prací.⁷⁸ První program, kterým se stavba měla řídit, byl schválen 12. prosince 1935,⁷⁹ byl však několikrát změněn a výsledným se nakonec stal „Husárkův konečný opevňovací program“ z 9. září 1937, podle kterého mělo být vybudováno celkem 1 276 objektů lehkého a 15 463 těžkého opevnění. Stavba byla rozdělena do 4 etap, a měla být hotova do přelomu let 1941/42, avšak bojeschopné měly být pevnosti už od roku 1939, přičemž na tento program bylo vymezeno 10 milionů korun.⁸⁰ Plán byl ještě upraven po anšlusu Rakouska dokumentem nazvaným „Dodatek k programu opevňovacích prací“.

Prvním druhem lehkého opevnění byl vzor 36, který měl velmi jednoduchou konstrukci, uvnitř byla pouze jedna místnost a střílny, a stavěl se ve třech typech: A, B a C, přičemž A a B se lišil pouze odolností, oproti tomu typ C, který měl místo dvou střílen tři. Pevnosti byly od sebe stavěny 600–800 metrů, nebyly trvale vybaveny, většinou se používala normální polní výstroj a výzbroj,⁸¹ a brzy byly nahrazeny modernějším vzorem 37. Typ 37, lidově nazýván „řopík“, měl podle druhu, kterých bylo celkem 5, jednu až dvě střílny, osádka mohla být 2–7 mužů. V září 1938 bylo v lehkém opevnění umístěno pro každý kulomet 5 000 nábojů, tři ruční granáty na každého člena osádky, potraviny na 2 dny, vědro s vodou, zdravotnický materiál a osobní výstroj a výzbroj pro každého člena osádky.⁸² Kromě opevnění lehkého se stavělo také opevnění těžké, jinak nazývané „srub“, které bylo budováno v 6 odolnostech. Sruby povětšinou tvořila dvě patra, kdy v horním byly uchovávány zbraně a v dolních prostorech strojní vybavení, sklady, ubikace, WC, umývárny a zdroj vody.⁸³ Výstavba zvonů, kopulí a věží nebyla v Československu příliš častá a to

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 37.

⁷⁹ ARON, Lubomír, Československé opevnění 1935–1938, Náchod 1998, s. 12.

⁸⁰ PAVEL, Jan, Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918–1938, Praha 2004, s. 42.

⁸¹ ARON, s. 41–42.

⁸² Tamtéž, s. 48–49.

⁸³ Tamtéž, s. 68.

hlavně kvůli jejich finanční náročnosti. Výzbroj pevností se lišila podle jejich typu. Lehké opevnění mělo zamezit pronikání motorizovaných jednotek, pěchoty, a jezdeckva nepřítele. Těžké opevnění se v plné výzbroji stalo téměř nepřekonatelným, ovšem v září 1938 ještě nebylo dovybaveno. Hraniční opevnění se nesestávalo jen z bunkrů, ale mezi nimi byly také stavěny překážky, které se obdobně dělily na těžké a lehké, přičemž lehké tvořil jen ostnatý drát a těžké tvořily například protitankové sloupy nebo betonoví ježci.⁸⁴ Od léta roku 1936 byly zřizovány strážní prapory, které měly střežit pevnosti, a jež se skládaly z velitelství a čtyř strážních rot, přičemž první tři roty byly pěší a poslední kulometná. Vzhledem k pokračujícím pracím na pevnostech se strážní prapory postupně přetransformovaly do Hraničářských pluků, které začaly vznikat od srpna 1937.⁸⁵

Hraničářské pluky se sestávaly z velitelství, pomocné roty, rot velkých protiletdeckých kulometů, náhradní roty a telegrafní čety. Roku 1937 vznikly také pluky zajištění lehkých objektů neboli ZLO pluky, během roku 1938 bylo vytvořeno deset těchto pluků. Pro mobilizaci to mělo být velmi výhodné, neboť záložníci mohli kdykoli posílit tyto pluky zcela nepozorovaně, ovšem u těchto armádních složek se vyskytl problém s některými ze starších příslušníků, kteří neznali nové zbraně, a proto nevěděli jak s nimi zacházet.⁸⁶ Další jednotkou, která operovala u československých hranic, byla Stráž obrany státu (SOS). Od založení republiky v roce 1918 bránila státní hranice takzvaná finanční stráž, která fungovala spíše jako celnická správa, teprve 23. října 1936 byla zřízena Stráž obrany státu, jejímž úkolem měla být: „*Ochrana neporušitelnosti státní hranice a nedotknutelnosti státního území, spolupůsobení při ochraně veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti, spolupůsobení při provádění úkonů*

---

⁸⁴ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 42.

⁸⁵ ARON, s. 33–34.

⁸⁶ Tamtéž, s. 34–38.

celní správy.⁸⁷ Stráž obrany státu byla složena z členů finanční stráže, četnictva, státní policie a vojenských posil, přičemž po nějaké době do jeho řad vstoupili také členové Sokola, Střelecké jednoty, Rote Wehr⁸⁸, zaměstnanci Československých drah a „spolehlivý jednotlivci“. Příslušníci SOS byli označeni speciálním odznakem, a tvořili 31 praporů, které se skládaly z rot, čet, a družstev, a byly dále rozděleny na pozorovací, odporu a družstvo záloh. Výzbroj mužů se skládala z karabiny vz. 33, pušky vz. 24, pistole, lehkých kulometů a granátů. Ještě před mobilizací byly tyto jednotky vystaveny útokům ze strany sudetských Němců, například 22. září Němci získali Šluknovský výběžek, přičemž prapory v těchto bojích ztratily 307 mužů.⁸⁹

3.4. Výzbroj mobilizované československé armády

Hlavními zbrojovkami v Československu byly Československá zbrojovka a.s. v Brně, Česká zbrojovka a.s. ve Strakonících a Zbrojovka Ing. Janečka v Praze – Nuslích, tyto zbrojovky byly zaměřené na výrobu ručních zbraní, přičemž munice se vyráběla v Továrně na střelné zápalky a náboje v Praze a Továrně na střelivo v Bratislavě. Škodovy závody v Plzni pak vyráběly dělostřelecký materiál, vlastní děla i munici, navíc zde, a také v Tatře Kopřivnice probíhala výroba obrněných automobilů.⁹⁰

Jako nejčastější ruční zbraň sloužila československé armádě opakovací puška vz. 24 ráže 7, 92 mm, která měla nasazovací bodák, a armáda jich v září 1938 měla k dispozici 762 000.⁹¹ Dalšími používanými puškami pak byl vz. 22, vz. 95 a vz. 23. Mezi nejmodernější zbraně ve své kategorii patřil lehký kulomet vz. 26, ráže 7, 92 s vzduchem chlazenou hlavní, který vyráběla zbrojovka v Brně, jenž byl roku 1938 dostupný

⁸⁷ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 46.

⁸⁸ Pořádková složka DSAP.

⁸⁹ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 46–49.

⁹⁰ NOLČ, Jiří, Československá armáda za první republiky, Brno 2007, s. 30.

⁹¹ JOHN, Miloslav, Září 1938, Brno 1997, s. 197.

v 30 519 kusech,⁹² což ovšem nedosahovalo předpokládaného množství. Těžké kulometry se pak produkovaly ve verzích vz. 24, kterých bylo 7 108 kusů,⁹³ avšak jednalo se o kulomet starého typu převzatý z rakouského Schwarzlose, který měl vodní chlazení a jeho ráže byla 7, 92 mm. Vz. 24 tak byl nahrazen vzorem 37, kterého se podařilo dodat armádě v 1 687 kusech.⁹⁴ Dále pak součástí výzbroje československé armády tvořily minometry verze 36, kterých bylo k dispozici 900 kusů.⁹⁵ V některých oblastech se využívaly i minometry starých typů vz. 17 a vz. 18, které sice nebyly ideální pro pohyblivou válku, ale bylo možno je použít na bránění hraničních oblastí. Dělostřelectvu dodávala Škoda Plzeň kanony vz. 34 ÚV, kterých bylo vyrobeno 348 kusů, vz. 34 P.M.J., jejichž počet dosáhl 182 kusů, a kanon 37 P.M.J., kterého bylo vyprodukováno 458 kusů.⁹⁶ V pohraničním opevnění pak vynikl zejména kanon verze 36, kterým se však, kvůli nadcházejícím okolnostem, nepodařilo vybavit pevnosti masově. Dalšími vyráběnými děly byly ještě horský kanon vz. 15, lehký kanon vz. 17, 30, 5/8, lehká houfnice vz. 14/19, vz. 30 a vz. 25.⁹⁷

Obrněná technika sjížděla z výrobních linek ve dvou typech, a sice 27 a 30. Vzor 27 byl vybaven kulometem vz. 24 a bylo ho vyrobeno 15 kusů. Vzor 30 již měl kulomet vz. 26, a armáda ho měla k dispozici 51 kusů. V září 1938 tvořily vozový park československé armády také tři typy tanků, tančík vz. 33, lehký tank vz. 34 a vz. 35. Dohromady Československo disponovalo 348 tanky. Obrněná technika se sestávala také z obrněných vlaků a motorových vozidel, zahrnovala 7 355 automobilů a 937 motocyklů.⁹⁸ Co se týče letectva, mělo Československo k dispozici 900 bojových letounů typu

---

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ STRAKA, s. 122.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ HAMÁK, VONDROVSKÝ, s. 201–202.

⁹⁸ Tamtéž, s. 202.

Ab-101, B 71, MB-200, F-IX a B-534, a dalších zhruba 500 převážně průzkumných letadel.⁹⁹

3.5. Německý plán na dobytí Československa

První plán německého útoku na Československo s názvem „Schulung“ byl zmíněn v německé operační studii v květnu 1935. 24. června 1937 byl vypracován další plán s názvem „Fall Grün“, v němž se uvádělo: *„Cílem je strategický přepad Československa, soustavně připravovaný již v míru, kdy se vojsko neočekávaným útokem zmocní opevnění, přibije k zemi a zničí jeho armádu, dokud ještě nebude zmobilizována, a v krátké době ovládne Československo.“*¹⁰⁰ Hitler uspořádal v listopadu 1937 poradu, kde se snažil se svými generály dohodnout na strategii války vedené proti Československu. Generálové se obávali, aby konflikt nevyústil v celoevropskou válku, i přes neúspěšné jednání však ministr války generál Werner von Blomberg navrhl zpracovávání nového plánu „Fall Grün“ a určil ho za prioritu číslo jedna. V tomto novém návrhu měla mít zásadní význam mezinárodní izolace Československa, přičemž se Hitler spoléhal na nezájem Velké Británie o střední Evropu. Dalším důležitým atributem se měla stát národnostní různorodost Československa, zde Vůdce vkládal značné naděje do německé menšiny v čele se Sudetoněmeckou stranou.¹⁰¹ Hitler využil ve svůj prospěch květnovou částečnou mobilizaci v Československu a obvinil jej, že touží po válce a záměrně provokuje. Z jedné strany tato událost pomohla kancléři na mezinárodní scéně, ze strany druhé i v samotném Německu, neboť Vůdce teď měl důvod pro urychlení příprav na válku. V této době Hitlerův plán na zničení Československa spočíval hlavně v síle překvapení a dosažení bleskového vítězství. Útok proto musel být veden dříve, než bude vyhlášena mobilizace

---

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ KVAČEK, HEYDUK, s. 7.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 7–9.

československé armády, nebo než bude provedeno strategické rozmístění zmobilizovaných armád.¹⁰² Vzhledem k rozkládání Československa politickou silou však moment překvapení nemohl nastat, republika kvůli akcím ze strany SdP měla již od poloviny září pohraniční jednotky v pohotovosti. Sám Vůdce, poté co nepřijal Chamberlainovu nabídku v Godesbergu, dal záminku k mobilizaci československé armády.

Ne všichni Hitlerovi armádní velitelé byli vidinou útoku na Československo nadšeni. Hlavními postavami této konzervativní opozice byl náčelník generálního štábu generál Ludwig Beck a generálporučík Franz Halder. Oba byli přesvědčeni, že s dostupnými prostředky se nedá vyhrát, Beck byl dokonce toho názoru, že se do války zapojí západní mocnosti a Sovětský svaz. Proto zařídil, aby se informace z německého vojenského velení dostaly do rukou Francie a Británie, přičemž Praha zpravena nebyla a ani jedna ze západních mocností jí žádné údaje neposkytla. Kancléř se o této nechuti německé generality bojovat dozvěděl a snažil se ji ubezpečit o tom, že Francie ani Velká Británie na pomoc Československu nepřijdou. Beck předložil na shromáždění generálů, kteří byli proti válce dokument „generální generálské stávky“, avšak nikdo se k tomuto jeho odvážnému návrhu nepřidal, a Beck tak nakonec podal 19. srpna demisi, přičemž ho Hitler požádal, zda by mohl svůj odchod utajit.¹⁰³ Beckovo místo zaujal generál Halder, který na jednu stranu pokračoval v plnění a zdokonalování plánu „Fall Grün“, ale zároveň chystal proti Vůdci puč, který měl být proveden za předpokladu, že se západní mocnosti postaví do opozice k Hitlerovi a budou vyhrožovat válkou, k čemuž nakonec nedošlo.

Podle výpočtů německého generálního štábu bylo poražení Československa odhadováno na dobu tří týdnů, což se generálu Beckovi zdálo příliš, hlavně z důvodu ponechání západní hranice Německa nekryté po dobu nejméně 14 dní, což by se, pokud by Francie zaútočila, stalo pro

---

¹⁰² KURAL, ANGER, MÜLLER, s. 14.

¹⁰³ Tamtéž, s. 36.

Němce nejspíše osudným. Navíc lhůta tří týdnů byla platná pouze za předpokladu, že by se k německému útoku přidali i Maďaři.¹⁰⁴ Plány na dobití Československa se několikrát v průběhu roku 1938 změnily, neboť kancléř se neustále přel se svými generály o vedení útoku. Po odstoupení generála Becka se Hitler angažoval v úpravách plánu ještě více. Upravoval strategický koncept a stavěl se i proti hlavnímu úderu vedenému 2. armádou, přičemž tvrdil, že nemá naději na úspěch, neboť Čechoslováci zde budou útok očekávat. Generál Halder se snažil najít v Jesenících slabé místo, kde by mohl soustředit útok, i on se tedy obával, že československé jednotky budou na tuto taktiku připraveny. Slabý úsek obrany nakonec objevil u obce Košetice, proto vymyslel složitou operaci, u které ovšem také nebylo jasné, zda má naději na úspěch. Vůdce prosazoval využití všech tankových sil do jednoho útočného klínu v rámci 10. armády proti československé armádě soustředěné na východ od Prahy. Kvůli tomuto názoru došlo k velké hádce mezi Vůdcem a Halderem, což značilo, že generálové nechtěli, aby jim do plánů Hitler mluvil, a proto tento rozkaz z 3. září ignorovali, a žádné z tankových sil k 10. armádě nepřesunuli.¹⁰⁵ Generální štáb totiž plně podporoval útok 2. armády směrem na severní Moravu. Výsledkem celého jednání z 9. září bylo nakonec rozhodnutí, že se má postupovat podle Hitlerova rozkazu. Nakonec vypadal „Fall Grün“ takto: 2. armáda vedená generálem Gerdem von Rundstedtem měla vést výpad směrem na Olomouc v síle osmi pěších divizí, z čehož měla být jedna motorizovaná, doplněných jednou tankovou a jednou lehkou divizí. 12. armáda, v jejímž čele stál generál Wilhelm von Leeb, by vedla útok na linii Tábor – Brno, a disponovala 8 pěšími divizemi, z toho jednou motorizovanou, a jednou horskou divizí. 14. armáda měla provést ofenzivu ve směru od Vídně na Brno v síle 1 pěší, 2 horských, 1 motorizované, 1 lehké a 1 tankové divize, této armádě velel Wilhelm List.¹⁰⁶ 8. armáda vedená generálem Beckem měla útočit ve směru od Drážďan na Prahu a

---

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 17.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 174.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 30.

10. armáda s velitelem Waltherem von Reichenauem měla postupovat směrem od Schwandorfu na Domažlice a Plzeň.¹⁰⁷

Kromě podpory páté kolony v Československu, jenž tvořili převážně stoupenci SdP, vznikla v Německu také „kolej vojenská“, za jejíž organizaci zodpovídala zpravodajská složka německého Vrchního velitelství pozemního vojska, takzvaný Abwehr, který byl řízen admirálem Wilhelmem Canarisem. V roce 1935 se Abwehr spojil s rakouskými a maďarskými zpravodajskými službami, přičemž dohoda zněla, že si všechny strany budou navzájem vyměňovat údaje o Československu. Špionáží na československé půdě se zabývali nejen Němci, ale i Maďaři, Poláci a Rakušané. Maďaři se této činnosti věnovali již od samého založení Československa, v září 1938 se jejich činnost rozrostla až na nasazení teroristických jednotek zvaných „szabadcsapat“. Stejně se zachovalo i Polsko, které se však nejvíce angažovalo až po podpisu mnichovské dohody. Snaha Abwehru získávat informace o československé armádě zesílila rokem 1936, kdy se v Československu začalo ve větším rozsahu stavět pohraniční opevnění. Největší špionážní aktivitu rozvíjela Abwerstelle VIII, jež sídlila v Breslau (Vratislav) a zkoumala oblast od Bohumína k Ústí nad Labem. V tomto úseku bylo stavěno nejvíce těžkého opevnění.¹⁰⁸

K 18. září 1938 byl určen následující počet sil, které měly útočit na Československo: Německá pozemní armáda se v září 1938 skládala z 38 pěších divizí, které byly 4 motorizované, 3 tankových divizí, 3 horských divizí, 2 lehkých divizí, 2 tankových brigád a jezdecké brigády. V organizačním stádiu byly další 3 divize a ještě 8 záložních, navíc se předpokládalo, že se k útoku připojí jednotky SS, Grenzschutz a Freikorps,

---

¹⁰⁷ KURAL, Václav, VAŠEK, František, Hitlerova odložená válka za zničení ČSR, Praha 2008, s. 170.

¹⁰⁸ LAKOSIL, Jan, SVOBODA, Tomáš, ČERMÁK, Ladislav, Souboj bez vítěze, Praha 2010, s. 11–13.

jenž byl přítomen v Sudetech.¹⁰⁹ Luftwaffe disponovalo asi 2 500 letadly, kdy k ofenzivě proti Československu bylo určeno 1 200 letadel z toho 400 stíhacích, 600 bombardovacích a 200 bitevních. Němci měli k dispozici 14 484 lehkých i těžkých kulometů. Divizní dělostřelectvo vlastnilo kolem 2 000 hlavní, sborové pak kolem 4 000. Němci vlastnili pouze 21 moždířů, které byly použitelné proti těžkému i lehkému československému opevnění, dospěli však k názoru, že lehké objekty lze ničit i protiletadlovými kanony ráže 8,8 cm, ty ovšem byly testovány jen na maketách pevností, na cvičišti v Jüterburgu. Počet tanků není jistý, lze operovat s čísly 1 000–1 200. Většina strojů byla typu Pz-I a Pz-II, neboť výroba typů Pz-III a Pz-IV byla velmi pomalá.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ ŠRÁMEK, Pavel, Když zemřít tak čestně: Československá armáda v září 1938, Brno 1998, s. 53.

¹¹⁰ KURAL, VAŠEK, s. 144–152.

4. Mnichovská dohoda a opuštění hranic

Zatímco československá armáda mobilizovala a připravovala se na válku, poslal 28. září Chamberlain dopis Hitlerovi, ve kterém mu nabízel možnost setkání v Berlíně, kde by společně se zástupci Francie a Itálie mohlo proběhnout jednání týkající se Československa. Hitler britskému ministru zahraničí odpověděl pozváním do Mnichova na 29. září, a spolu s ním přizval také francouzského ministerského předsedu Daladiera a italského „Duceho“ Benita Mussoliniho. Konference byla zahájena 29. září v 12:45 a skončila ve 23:00, přičemž 30. září v 1:30 ráno byla předána smlouva, na které se mocnosti dohodly, československé delegaci. V 6:15 ráno stejného dne se text dostal do rukou československému ministru zahraničí Kamilu Kroftovi, který ho poté doručil vládě. O vzniklé situaci se jednalo na Pražském Hradě, kde byla přítomna dřívější vládní koalice, generálové Krejčí a Husárek a prezident Beneš. Mnichovská dohoda byla nakonec přijata 30. září v 12:00, přičemž s ní souhlasili všichni přítomní politici, kromě ministra Petra Zenkla, který podal demisi. Krofta poté oznámil signatářským mocnostem rozhodnutí republiky, a v 17:00 hodin promluvil v rozhlase generál Syrový a informoval o přijetí mnichovské dohody českou veřejnost.¹¹¹

Dohoda obsahovala souhlas Francie, Itálie, Velké Británie a Německa o odstoupení sudetoněmeckého území Německu a podmínky, za jakých mělo k tomuto dojít. Vyklízení Sudet mělo proběhnout mezi 1. a 10. říjnem, přičemž nesmělo být zničeno ani poškozeno žádné zařízení. Přesto to však nebylo vždy, jak je zřejmé ze vzpomínek velitele II. praporu hraničářského pluku 19, štábního kapitána pěchoty Františka Cermana: *„Aktivní mužstvo vydalo ze sebe vše, bez spánku a s odřenýma rukama odmontovávalo srubové zařízení, které nikdy předtím nevidělo dávatí dohromady, odpočívalo pouze několik hodin, a to na slámě na holém betonu položené. Že z poloviny byl u aktivního mužstva zničen oděv lze chápat, neboť mužstvo spalo mnoho neděl (později ještě ve vesnicích)*

---

¹¹¹ ŠRÁMEK, Československá..., s. 40–41.

*v oděvu, který před tím velmi utrpěl mastnotou od zbraní hlavně při odmontování a nošení ze srubů a nakládání do povozů. Bude-li shledán někde nedostatek materiálu neb poškození, nemůže být nikdo od praporu viněn. Důstojníci, rotmistři a mužstvo po ony dny pracovali nad jejich síly a lze jen jim poděkovat, že ponechali nepříteli z opevnění jen beton a železo tam, kde lidskou silou nebylo možno zakročit.*¹¹² Obsazování německými vojsky mělo být zahájeno stejný den jako vyklízení, a to podle čtyř úseků. Dále bylo v Mnichově dohodnuto sestavení výboru složeného ze zástupců výše uvedených mocností a Československa, kteří měli určit území, kde se mělo vyhlásit lidové hlasování, jenž nesmělo být provedeno déle než koncem listopadu. Mnichovská dohoda dále požadovala zavedení opčního práva, a československé vládě přikazovala propustit sudetské Němce, kteří chtěli vystoupit z armády nebo policie, a také sudetoněmecké vězně, jejichž přestupek byl politické povahy. V dodatcích smlouvy pak stálo, že Británie a Francie garantuje nové československé hranice, zatímco Německo slíbilo, že tak učiní až po vyřešení otázky maďarské a polské menšiny. Nově vzniklý Mezinárodní výbor měl tvořit státní sekretář německého ministerstva zahraničí, anglický, francouzský a italský velvyslanec akreditovaný v Berlíně a československý zástupce, zvolený československou vládou. Pokud by se problém menšin v Československu nevyřešil do tří měsíců, pokračovalo by v tomto ohledu jednání přítomných mocností dále.¹¹³ Menšinové otázky byly nakonec dořešeny 2. listopadu 1938 ve Vídeňské arbitráži.¹¹⁴ Československo ztratilo 29 508 km² ze své české části a 10 565 km² z části Slovenska.

Po mnichovském diktátu se armáda soustředila na bezproblémové ustoupení za vymezenou hranici a pomoc obyvatelstvu, které se mělo vystěhovat z odstoupených oblastí. Vojenské jednotky spolupracovaly s policisty a udržovaly pořádek. Po ustálení situace bylo určeno nové obranné postavení, avšak již se zdálo nemožné, že by se republika dala dobře hájit.

---

¹¹² FORMÁNEK, GREGAR, s. 154.

¹¹³ VESELÝ, s. 183–186.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 189.

Armádní velení započalo s demobilizací celé československé armády 6. října 1938, následně byly zpracovány směrnice, kterými se měl celý postup řídit.¹¹⁵ Průběh byl rozdělen do pěti částí. Vojenské záložníky, kteří bydleli v zabíraných oblastech, propustilo velení již před 6. říjnem, přičemž jako další následovali vojáci německé národnosti. I během demobilizace musela být část armády v pohotovosti, neboť pocit nebezpečí neopadl. V jejím průběhu se také objevily snahy o rozbití armády, rozdělením na tři samostatné celky, a to český, slovenský a ukrajinský, avšak 22. listopadu 1938 provedla československá vláda ústavní změny, kterými potvrdila autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi, a k rozštěpení armády tak nedošlo.¹¹⁶ Hlavní štáb vypracoval plán na reorganizaci armády, vzhledem k vnitřní i vnější situaci, měla být armáda spojující jednotkou autonomních celků, přičemž za mírového stavu bylo v armádě 100 000 mužů. Hlavní štáb se snažil vymoci na vládě podporu v oblasti motorizace, jenže ztráta 40 % vozidel a 38 % koní činila požadavky obtížně splnitelné. I od celkového nového rozdělení sil v poměru jedno zemské velitelství, dvě velitelství sborů, tři divize a jedna rychlá divize v Čechách, jedno zemské velitelství, jedno velitelství sboru, dvě divize a jedna rychlá divize na Moravě a jedno zemské velitelství, dvě velitelství sboru a čtyři divize na Slovensku, bylo nakonec, z důvodu špatné hospodářské situace, upuštěno a organizace armády tak zůstala stejná jako před mnichovskými událostmi. Současně s těmito událostmi se armáda situovala do nových obraných postavení: velení 3. armády se přesunulo z Kremnice do Bánské Bystrice, polovina sil se koncentrovala do východní části Čech, na východě Slovenska se utvořil zvláštní útvar tvořený třemi divizemi, a posílena byla i letecká obrana. Tento režim pohotovosti byl udržován na hranici s Maďarskem, Polskem a Německem do prosince 1938, v Podkarpatské Rusi až do února 1939. Útoky, které Maďarsko a Polsko podnikalo, měly podlomit morálku nově se formující republiky a posílit protistátní smýšlení u polské a maďarské menšiny. Jedním z větších incidentů byl například takzvaný „rozvegovský incident“, odehrávající se mezi 6. a 7. lednem, jenž vedl k vytvoření

---

¹¹⁵ STRAKA, s. 130.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 131.

demilitarizovaného pásma.¹¹⁷ Několik podobných událostí se odehrálo i na hranicích s Polskem, a situaci stěžovali také ukrajinští nacionalisté, kteří vystupovali pod jménem Karpatská Síč. Podkarpatská Rus nakonec 14. března 1939 získala nezávislost,¹¹⁸ a stejného dne se sešla také ministerská rada Slovenska a vyhlásila samostatný Slovenský stát.¹¹⁹ Tentýž den pak prezident Hácha odcestoval do Berlína, kde mu Hitler oznámil, že některé jeho jednotky již překročily hranice Českých zemí, druhý den, tedy 15. března, pak německé vojsko obsadilo celou republiku, přičemž armáda nijak nezasáhla.¹²⁰

---

¹¹⁷ Tamtéž, s. 133.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 134.

¹¹⁹ KVAČEK, HEYDUK, s. 192–193.

¹²⁰ Tamtéž, s. 195.

Závěr

Mobilizace československé armády v září roku 1938 byla bezpochyby významnou, jak vojenskou tak i civilní, událostí v českých dějinách. Pokud se zaměříme na tento úsek československých dějin, musíme se oprostít od veškerých emocí a zamyslet se nad situací pouze chladnou logikou. Od založení republiky se československá vláda obávala konfliktu s některým ze svých sousedů, neboť se země nacházela v srdci Evropy a vznikla jako stát národnostní a na československém území se mísilo několik národů, jejichž příslušníci si mohli připadat příslušníky Československé republiky „jen na papíře“. První krize nastala vpádem Maďarů na Slovensko a následným vyhlášením Slovenské republiky rad. Již tam byla nucena zasáhnout československá armáda, ač ještě ne zcela kompletní, neboť někteří legionáři se ještě nevrátili z Ruska. S vzestupem nacismu v Německu se vyostřovala i situace v československém pohraničí, kde i drobný incident mohl narůst do závažných rozměrů. Československá armáda byla v těchto oblastech nucena zasahovat již od počátku založení státu, neboť Němcům žijícím v Československu, zvláště pak v Sudetech, se nelíbilo, že by měli být součástí republiky. Českoslovenští občané tedy vlastně už od samého počátku státu očekávali nepokoje, ač se vláda snažila udělat vše proto, aby se nic takového nestalo. Československé armádní velení si bylo velmi dobře vědomo všech těchto okolností a usilovně pracovalo na reorganizaci armády a na jejím důkladném vyzbrojení. Od roku 1934 se začalo s výstavbou pevností v pohraničí, neboť Hitler se chopil moci a Sudetoněmecká vlastenecká fronta (později SdP) do té doby netoužící po oddělení od Československa, začala tíhnout k německé říši. Reorganizace armády skončila začátkem roku 1938 a hned na jaře si mohla vyzkoušet své nové uspořádání. V květnu 1938 byla totiž vyhlášena částečná mobilizace, přičemž toto označení je sporné, někteří historikové tvrdí, že označovat mobilizaci za částečnou je chybné, neboť byl povolán jen jeden ročník záloh

a několik specialistů. Ať už si vybereme jakékoli označení, událost svědčila o tom, že armáda je na mobilizaci připravena.

Již od počátku září lidé očekávali vyhlášení mobilizace a byli na ni připraveni. Někteří čeští Němci však neuposlechli povolávacího rozkazu, a to nejen z důvodu sympatizování se Sudetoněmeckou stranou, ale také proto, že se báli, že pokud by Německo vstoupilo do republiky, byli by stíháni za zradu. Ti, kteří nastoupili, se většinou netěšili příliš velké důvěryhodnosti za strany československých vojáků, přičemž někteří byli skutečně špehové anebo zběhli za hranice, jakmile se jim naskytla příležitost. Byli tu však i Němci, kteří byli věrní československé vládě a jež chtěli ochotně bojovat za obranu republiky. Jinak se mobilizace setkala v Čechách a Moravě s velkým ohlasem, což bylo způsobeno velkým národním cítěním, které bylo významným prvkem celé první republiky, a právě toto povědomí, že Češi konečně mají svoji zemi, a nyní nastává možnost za ní bojovat, Čechoslováky velmi povzbuzovalo. Nutno poznamenat, že i v Československu byla jistá forma propagandy, kdy se v novinách otiskovaly články o československé armádě, o tom jak dobře je vyzbrojená, věšely se letáky s vojáky a nápisy: „Vojáky v čas potřeby budeme všichni“, některé informace, které se objevovaly v tisku, nebyly úplně pravdivé. O tom se pak povolání záložníci přesvědčili, když dorazili do ne zcela vybavených bunkrů. Příkladem je i článek o skvělém letectvu, přičemž pravdou bylo, že letadel mělo Československo málo. Na druhé straně československé kulometry vz. 26 se používaly v řadě zemí celého světa a patřily mezi nejmodernější zbraně své doby. Každopádně je nutno říci, že mobilizace proběhla velmi dobře a že je to jedna z významných událostí historie československé armády. Velké množství záložníků, kteří se hlásili ke svým jednotkám, bylo tak nečekané, že na některé se nedostala výzbroj ani výstroj. Někteří vojáci ovšem válku nechtěli, a i když nastoupili bez problémů, pozdější opuštění hranic pro ně bylo úlevou. To je ovšem pochopitelné, poněvadž po hrůzách první světové války nikdo nechtěl, aby se podobný konflikt opakoval. Celkově ovšem byla mobilizace provedena

úspěšně a téměř všichni se dostavili ke svým jednotkám. Ač je samozřejmostí, že bylo uděleno některým mužům osvobození od povolávacího rozkazu z různorodých důvodů. Na Slovensku se ne všude setkala mobilizace s nadšením. Některým Slovákům se nelíbilo být součástí českých zemí. Československá profesionální armáda i záložníci však zareagovala adekvátně a obsazení hranic proběhlo celkem bez problémů a především velmi rychle, což bránilo Hitlerovi v jeho plánu zaútočit nečekaně na Československo, ještě před mobilizací. Velkým nedostatkem však byly ne zcela vybavené bunkry a vůbec kompletně nebylo dostatek zbraní na vybavení každého vojáka. Některé pevnosti nebyly dostavěné, protože bylo velmi málo času obrnit hranice dostatečně, ač je známo, že bunkry i jiné překážky byly stavěny v létě a na podzim 1938 dnem i nocí. Přesto, podle mého názoru, Československo na válku připraveno bylo. Jak dlouho by se ovšem malá republika ve středu Evropy byla schopna bránit bez pomoci jiných zemí je otázkou, která zůstane navždy nezodpovězena, protože československá armáda jako celek nebyla v souboji s německým Wehrmachtem nikdy nasazena. Je však jisté, že vojáci československé armády zdatně působili jako součást jiných evropských jednotek ve válce proti Hitlerovi, případně v československém odboji.

Seznam použité literatury:

ARON, Lubomír, Československé opevnění 1935–1938, Náchod 1998.

BENEŠ, Edvard, Mnichovské dny, Praha 2003.

BRANDES, Detlef, Sudečtí Němci v krizovém roce 1938, Praha 2012.

ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, Tragédie mnichovské dohody, Brno 2011.

FORMÁNEK, Ivo, GREGAR, Oldřich, Československé opevnění z let 1936–1938 v Orlických horách, Dvůr Králové n. L. 2011.

HAMÁK, Bedřich, VONDROVSKÝ, Ivo, Mobilizovaná československá armáda 1938, Dvůr Králové n. L. 2010.

JOHN, Miloslav, Září 1938, Brno 1997.

KÁRNÍK, Josef, Malé dějiny československé, Praha 2008.

KUBŮ, Eduard, KLIMEK, Antonín, Československá zahraniční politika 1918–1938, Praha 1995.

KURAL, Václav, MÜLLER, Klaus-Jürgen, ANGER, Jan, Rok 1938: Mohli jsme se bránit?, Praha 1992.

KURAL, Václav, VAŠEK, František, Hitlerova odložená válka za zničení ČSR, Praha 2008.

KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, Československý rok 1938, Praha 2011.

LAKOSIL, Jan, SVOBODA, Tomáš, ČERMÁK, Ladislav, Souboj bez vítěze, Praha 2010.

NOLČ, Jiří, Československá armáda za první republiky, Brno 2007.

OLIVOVÁ, Věra, Dějiny první republiky, Praha 2000.

OLIVOVÁ, Věra, Zápas o Československo, Praha 1996.

PAVEL, Jan, Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918–1938, Praha 2004.

SVITÁK, Miloslav, Opevnění Jindřichohradecka z let 1936–1938: příprava obrany Jindřichohradecka v roce 1938, Jindřichův Hradec 2007.

STRAKA, Karel, Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939, Praha 2007.

ŠRÁMEK, Pavel, Ve stínu Mnichova: z historie československé armády, Praha 2008.

ŠRÁMEK, Pavel, Když zemřít tak čestně: Československá armáda v září 1938, Brno 1998.

ŠRÁMEK, Pavel, Československá armáda v roce 1938, Brno 1996.

VESELÝ, Zdeněk, Československá zahraniční politika 1914–1945, Praha 2000.

Příloha:

1. Mobilizační vyhláška

<http://www.fronta.cz/dokument/mobilizacni-vyhlaska>, 23.4.2013.

Resumé

Diese Arbeit konzentriert sich auf die Mobilisierung der tschechoslowakischen Armee im Jahr 1938, die eine militärische Aktion war, die in der Geschichte der Tschechoslowakei beispiellos ist. Im ersten Kapitel befasst sich die Autorin mit der Außenpolitik der Tschechoslowakei, vor allem mit den Verträgen der Tschechoslowakischen Republik mit anderen europäischen Ländern in den Jahren 1918–1938.

Dieses Kapitel befasst sich auch mit der Haltung von England und Frankreich zum sudeten-deutschen Problem in der Tschechoslowakei. Weiterhin ist dem Leser dieses sudetendeutsche Problem nahegebracht, die Autorin löst den Aufstieg der Sudetendeutsche Partei und ihre Verhalten und Forderungen an die Regierung. Verbindung die SDP mit Deutschland und Übergang in europaweites Problem in dem Hauptteil der Arbeit ist bereits die tschechoslowakische Armee diskutiert. Die Anfänge der Reorganisation und Entwicklung bis 1938, das Kapitel endet mit den Informationen über deutschen Angriffspläne auf die Tschechoslowakische Republik, die die tschechoslowakische Armee hatte. Dann ist die Mobilisierung selbst gefolgt, ihre Vorgang und Positionen der Armeen. Der dritte Teil ist über dem Festungssystem im Grenzgebiet, welches in Jahren 1934–1938 gegründet wurde und sollte eine wichtige strategische Verteidigung gegen Deutschland nach dem Vorbild der Maginot-Linie sein. Im vierten Teil fasst die Autorin die verfügbare Anzahl und Art der Waffen, die zum Zeitpunkt der Mobilisierung waren. Im fünften Teil interessiert sich die Autorin für deutsche Angriffspläne auf der Tschechoslowakei und die Opposition gegen Hitler, die den Krieg nicht wollte. Darüber hinaus untersucht sie die Macht der deutschen Armee, die gegen die Tschechoslowakei verwendet werden hätte. Das vierte und letzte Kapitel fasst die Situation nach der Unterzeichnung des Münchner Abkommens, die

Demobilisierung der Armee und der anschließenden Plan, die Republik ohne Sudetenlands zu schützen.

Die Autorin kommt zu dem Schluss, dass, obwohl die Mobilisierung begleiteten bestimmte Probleme, verlief erfolgreich. Die Armee war für den Krieg bereit, ob es überlebt, ist jedoch fraglich.

